

SZAKVÉLEMÉNY

Az észak-pesti régió építkezések által érintett területei közül két vizes élőhely képvisel jelentősebb természeti értéket. Ezek a Farkaserdő melletti lápvilág, amely az erdő nyugati oldala és a Megyeri út között terül el és a Dunakeszi-tőzegtavak, amely közvetlenül az M0-s autópálya mellett található.

A területek rövid jellemzése:

Lápvilág a Farkas-erdő mellett

A vízi és vízparti életközösségek, a lápok és a mocsarak a természetes társulások legértékesebb tagjai, mert a kedvező vízellátottság nagyon sok növény és állat számára biztosít megfelelő létfeltételeket. A kedvező körülmények hatására bontakozhat ki az élővilág csodálatos sokszínűsége.

Újpest lápos, mocsaras vidékei az alacsonyabb fekvésű területeken alakultak ki. Ezek közül az egyik legnagyobb kiterjedésű a Farkas-erdő és a Megyeri út között elterülő lápvilág, amelyet a Farkas-erdőtől és a Megyeri úttól egy magasabban fekvő parlag választja el.

A területen fellelhető kisebb nagyobb vízmedencéket már távolról jelzik a nagy vízigényű lágyszárú növények, mint például a tavasszal virító **mocsári kutyatej** (*Euphorbia palustris*). Nyár végétől virágzik az **őszi vérfű** (*Sanguisorba officinalis*), amelynek fejceskeszerű vöröses virágzatai szép díszei a dús növénytakarónak. Élénk virágszínével tűnik ki a zöld sűrűből a bordóvirágú **réti füzény** (*Lythrum salicaria*) és a nádszálakra csavarodó fehérvirágú **sövényszulák** (*Calystegia sepium*). A partmenti magaskórósok degradációt jelző növénye, a **kanadai aranyvessző** (*Erigeron canadensis*) és a **sédkender** (*Eupatorium cannabinum*).

A vízpart felé közeledve különböző sásfajokkal találkozunk, amelyek közül messze kiemelkedik a nagyobb zombékokat **alkotó télisás** (*Cladium mariscus*). A **nád** (*Phragmites australis*) mellett magasodik a **bodnározó gyékény** (*Typha latifolia*), köznapi nevén a buzogány, amelynek apró terméseit az őszi szél terjeszti szerte szét.

A vízpartok buja növényzetének árnyékában kicsiny vízfoltok rejtőznek, ott hont adva a vízi állatok nyüzsgő seregének. Itt gazdag gerinctelen állatvilágot találunk, amelyek közül a védett **óriás szitakötő** (*Anax imperator*) lárvák jelentősebb populációja érdemel említést. A Farkas-erdő melletti tavacsok érdekes színfoltja a vízfelszínen és a vízalatt cikázó **keringőbogár** (*Gyrinus* sp.). Ez az 5-6mm-es fényestestű rovar főleg vízbepottyant szárazföldi ízeltlábúakra vadászik. Az Újpesten még közönséges keringőbogár Németországban már csak egy-két helyen él, mert a Magyarországinál jóval szigorúbb környezetvédelmi törvények már nem tudták megvédeni a korábbi gigantikus természetrombolások miatt megritkuló állományokat. Az élőhely másik különlegessége egy csigartkaság, a **pajzscsiga** (*Acroloxus lacustris*), amelynek érdekessége, hogy a háza nem tekeredik fel, mint a csigáké általában, hanem pajzsszerűen borítja az állat testét.

A mocsaras terület szélén a fás növények közül a fűzek alkotnak ligeteket. Az élőhely szélén futó ösvényen tovahaladva kisebb nagyobb nádasok mellett vezet el

utunk. A nádasok mérete egyre növekszik, és maximumukat ott éri el, ahol a lápvilág a Farkas-erdő közvetlen szomszédjává válik. Ez a vadregényes rész biztosítja a magasabbrendű élet számára a legmegfelelőbb körülményeket. Tavasszal tömegesek a nász alkalmából megjelenő **zöld levelibékák (Hyla arborea)** amelyek a nászálakon gyülekeznek a fajfenntartás hívó szavára. Tavasszal és nyáron mindenhol közönségesek a pocsolyákban lapuló, **vöröshasú unkákat (Bombina bombina)**. Ezek a kétélűek élénkszínű hasoldalukról kapták nevüket, amellyel támadóikat igyekeznek elriasztani a mérgező bőrváladékú békák. A zöld levelibékák és az unkákat a gyorsan felmelegedő sekély vízbe rakják le petéiket. Az ebből kikelő ebihalak átváltozásával fejlődik ki a már szárazföldön is életképes béka. A Farkas-erdő melletti lápvilág az egyetlen alkalmas petézési hely a környéken élő barna- és zöldvarangyok számára. Ezek a védett állatok ezres nagyságrendben keresik fel a tavaszi nászidőszakban petezés céljából az élőhelyet. Létüket súlyosan veszélyeztetik az utóbbi években történt útépitések (M0-ás lehajtó a kettes út felé, és az Auchan felé vezető bekötő út) amelyek keresztezik a békák tavaszi vonulási útvonalait. Ezeken a helyeken a békavonulási időszakokban fehérlik az út a több száz eltaposott békatetemektől. A lehajtó utak mentén semmilyen beruházás nem valósult meg, amely ezt a kártételt enyhíthetné. Ez különösen súlyos mulasztás, hiszen hazánkban minden kétélű és hulló törvényi oltalom alatt áll.

A lápvilágon él és szaporodik is a **mocsári teknős (Emys orbicularis)**. A szárazföldi védett gerinctelen állatok közül az **éti csiga (Helix pomatia)** tömeges.

Hozzávetőleges egyedszámok:

óriás szitakötő	néhány száz
keringőbogár	néhány száz
pajzscsiga	néhány száz
éti csiga	több száz
zöld levelibéka	néhány száz
vöröshasú unka	több száz
barnavarangy	több száz
zöldvarangy	néhány tíz
mocsári teknős	néhány egyed

Dunakeszi-tőzegtavak

A Dunakeszi-tőzegtavakat Újpest északi határában találjuk, a Dunakeszi-alsó vasútállomással egyvonalban. Korábban a Mogyoródi-pataktól majdnem Dunakesziig húzódott az a mocsaras, lápos terület amely a kis tavak kialakulását is lehetővé tette. Az eredetileg nagy kiterjedésű nedves területen buja növényzet élt, amely gazdag állatvilágot tartott el. Az oxigénhiányos, pangóvízes lápi talajban az elhalt növényi részek nem bomlottak le szerves anyagokká, hanem a talaj mélyebb rétegeiben a kőszénképződés első lépéseként tőzeggé alakultak. A vastag tőzeglerakódásokat néhol az ember kitermelte és így kisebb nagyobb gödrök jelentek meg a területen. A magas talajvíz néhány hét alatt elárasztotta a mélyedéseket és így a terület kis tavakkal gazdagodott. A tavak kialakulását és a jellegzetes lápi növényzettel való benépesülését

1-2 éve még bárki nyomon követhette a Mogyoródi-patak és a vasút menti kavicsbánya tavak közötti területen. 1998 első félévében azonban az M0-ás autópálya építése miatt a terület bokorfüzeseit és fűz-nyárligeteit kivágták, a növényzetet és az itt élő állatokkal együtt felégették. A tavaszi napsütésben, a Káposztásmegyeri lakótelep házaiból nézve apró ékkövekként csillogó tavacskákat több ezer köbméter földdel feltöltve tüntették el a föld színéről.

A súlyos természetrombolástól csak két kis tó menekült meg egyelőre, amelyek határaitól néhány méternyire megálltak a bulldózerek. A megmaradt élőhely a jelenleg horgásztóként működő, a Dunakeszi-alsó vasúti megállóval egyvonalon található kavicsbányatótól nyugati irányban a bányatavat kísérő gát túloldalán található. A gát oldalában rejtőzködő élőhely kiterjedéséről a gátról letekintve alkothatunk fogalmat. A tavakat sűrű bokorfüzesek és fűz-nyár ligeterdők övezik. Ha leereszkedünk a gát tövébe, akkor a fűzfák között vezető egyik ösvényen közelíthetjük meg a vizet. A sötét színű tőzeges talajon nedvességhez kötődő, nagy termetű, lágyszárú növényzet jelenik meg. A nedvesebb részeken a **fekete nadálytő (Symphytum officinale)**, és a **mocsári gólyahír (Caltha palustris)** is megjelenik, és sások alkotnak zsombékokat.

A fűzfák közül a **fehér fűz (Salix alba)**, a **csigolyafűz (Salix purpurea)**, a **mandulalevelű fűz (Salix triandra)**, de a "gömbös bokorcsoportú" fűzláp fogyatkozó faja, a **hamvas fűz (Salix cinerea)** is megél itt. A bokorfüzesek mellett a 20-30 méteres magasságot is elérő fehérfűz, **fehér nyár (Populus alba)** és **fekete nyár (Populus nigra)** alkot fűz-nyár ligeteket. A fűzfák közé elegyedik a **kányabangita (Viburnum opulus)**, amely ősszel érleli vérvörös terméseit.

A vízparti növényzetet főleg a **nád (Phragmites australis)** és a **bodnározó gyékény (Typha latifolia)** alkotja, de egyes partrészekon tömeges a **tőzegráfrány (Lastrea thelypteris)** is. A nádszegély gyakori növénye az **ebyszőlő csucor (Solanum dulcamara)**, amely indás szárával felkapaszkodik a fűzfákra is, így több más növényfajjal együtt jellegzetes fátyoltársulást alkot.

A sekély, 20-40cm-es vízben kialakuló hínárnövényzetet főleg **csillárkamoszat (Chara sp.)** gyepek alkotják. Ezenkívül **fonalas zöldmoszatok** és a **forrásmoha (Fontinalaceae)** alkot a tóban jelentős növénytömeget.

A tó gerinctelen állatvilága elsősorban a vízinövényzethez kötődik. A csillárkát elkerülik az általa kiválasztott kémiai anyagok miatt, ezért gyűjtéskor a fonalas zöldmoszatot és a forrásmohát érdemes átvizsgálunk. Ezek sűrűjében gyakori az 5-10mm-es közönséges **vízicsiga (Bithynia tentaculata)**, amely héjfedőt visel a lábán, ezért a házába visszahúzódva képes elzárni a ház bejáratát. A tó nyílt vízben lebegő kistrájkjai (**vízibolhák-Daphnia sp.**, **kandicsrákok-Copepoda**) mellett a növényzetben gyakoriak a **bolharákok (Gammarus sp.)** és a **közönséges víziászkák (Asellus aquaticus)**. A rovarlárvák közül a kétszárnyú lárvák élnek nagyobb egyedszámban a növényzetben. Közülük leggyakoribbak az eutrófizálódó partszegélyeken a nagy szervesanyagtartalmú víz indikátor (jelző) szervezetei, mint például a **herelégy (Eristalis nemorum, Eristalis tenax)** lárvák és a **Ptychoptera** és **árvaszúnyog (Chironomida sp.)** lárvák. A fonalas zöldmoszatban gyakoriak a kistermetű **csibor (Hydrophilidae sp.)** és **csíkbogár (Dytiscidae sp.)** fajok. A szitakötő lárvák (**közönséges szitakötő-Sympetrum vulgatum** és **laposhasú aca-Libellula depressa**) az aljzat közelében vadásznak iszaplakó férgesekre és árvaszúnyog lárvákra. A vízfelszín közelében gyakoriak a légkörből lélegző **csípőszúnyog (Culex sp.)** lárvák

és a **hanyattúszó poloska (Notonecta sp.)**. A vízfelszínen mindenfelé gyakoriak a **molnárkák (Gerris sp.)** és a partközeli részeken a **parti poloskák (Saldidae sp.)** és az 1mm-es **vízi ugróvillások (Podura aquatica)** tömegei. A vízbehullott fűzleveleken élnek a kistrákokra vadászó **közönséges hidrák (Hydra vulgaris)**. A tó vizébe az évek során sok korhadó ág és fatörzs került, amelyek a megtelepedéshez kiváló aljzatot biztosítanak az **édesvízi szivacsok (Demospongia)** és a **mohaállatok (Bryozoa)** számára. Ezek a helyhez kötött élőlények az ágak vízbemerülő részén alkotnak sárgás, barnás telepeket. Jelenlétük a lágyszárú vízének egyértelmű indikátora. Ezek a telepes testű állatok ősszel elpusztulnak és csak különleges szerveik érik túl a telet, amelyekből tavasszal újraképződnek. A gazdag gerinctelen állatvilág mellett a terület gerinces állatokban is gazdag. A tóban főleg **naphalak (Eupomotis aureus)** és keszgefélék élnek, de a védett kétéltűeket is több faj képviseli. A farkos kétéltűek közül a **pettyes göte (Triturus vulgaris)**, míg a békák közül a **kecskebéka (Rana esculenta)** él a tóban. Tavasszal a tóba petéznek a környéken élő **barna- (Bufo bufo)**, és **zöldvarangyok (Bufo viridis)** is. A hüllők közül a parti növényzetben tovakúszó **vízisiklóval (Natrix natrix)** és a vízben heverő fatörzseken sűtkérező **mocsári teknőssel (Emys orbicularis)** találkozhatunk. A terület madárkülönlegessége a csodálatos színekben pompázó **jégmadár (Alcedo atthis ispida)**, amely a víz fölé benyúló nagy fűzfaágról figyel a kis halak mozgását a tóban. Ez a kicsinytestű halászmadár olyan jól érzi magát itt, hogy gyakran itt is telet át.

Hozzávetőleges egyedszámok (védett gerincesek):

zöld levelibéka	néhány száz
barnavarangy	több száz
zöldvarangy	néhány tíz
mocsári teknős	néhány egyed
vízi sikló	néhány tíz
szürkegém	1 pár
jégmadár	néhány egyed

Budapest, 2001

dr. Kriska György
 egyetemi adjunktus
 ELTE Biológiai Szakmódszertani Csoport